

Sygn. akt III AUa 47/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 października 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Urszula Iwanowska
Sędziowie:	SSA Barbara Białecka SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk (spr.)
Protokolant:	St. sekr. sąd. Karolina Ernest

po rozpoznaniu w dniu 27 października 2016 r. w Szczecinie

sprawy L. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.

o emeryturę

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 18 listopada 2015 r. sygn. akt IV U 1007/15

oddala apelację.

SSA Barbara Białecka SSA Urszula Iwanowska SSO del. Gabriela Horodnicka -Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 47/16

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. decyzją z dnia 09.09.2015 r. odmówił ubezpieczonemu L. S. prawa do emerytury na podstawie art.184 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. jedn. Dz.U. z 2009 r. nr 153, poz.1227 ze zm.), ponieważ ubezpieczony nie udowodnił wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach. Uznany przez organ rentowy okres pracy w szczególnych warunkach wynosi 5 lat i 11 dni. Organ rentowy nie uwzględnił jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach okresu pracy od 20.10.1975 r. do 10.02.1978 r. na stanowisku formierza ponieważ zakład pracy nie podał resortowej podstawy prawnej.

Organ rentowy nie uwzględnił też okresu wykonywania pracy od 30.03.1978 r. do 04.07.1986 r. w (...) w R.ponieważ ubezpieczony był członkiem spółdzielni a nie pracownikiem, zaś przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w

szczególным charakterze (Dz.U. nr 8 poz.43 ze zm.) stosuje się tylko do pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a nie do członków Spółdzielni.

Ubezpieczony w odwołaniu od powyższej decyzji domagał się uwzględnienia jako okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach okresów pracy od 20.10.1975 r. do 10.02.1978 r. i od 30.03.1978 r. do 04.07.1986 r.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 18 listopada 2015 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych:

Ubezpieczony L. S. dnia 04.06.2013 r. zgłosił wniosek o emeryturę. Wiek 60 lat ukończył w dniu (...) r., nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego i udowodnił przed organem rentowym, że do dnia na dzień 1 stycznia 1999 r. posiada okres składkowy i nieskładkowy w rozmiarze co najmniej 25 lat. Uznany przez organ rentowy okres pracy w szczególnych warunkach wynosi 5 lat i 11 dni.

W okresie od 30.03.1978 r. do 04.07.1986 r. ubezpieczony był członkiem (...) w R.. Wykonywał prace traktorzysty.

W okresie od 20.10.1975r. do 10.02.1978 r. ubezpieczony był zatrudniony w Fabryce (...) i wykonywał prace formierza – prace przy odlewaniu stali, żeliwa, metali nieżelaznych i rur.

Sąd Okręgowy uznał odwołanie za niezasadne, podnosząc, że sytuację osób ubiegających się o wcześniejszą emeryturę, urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. normuje przepis art.184 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz.748), który stanowi, że ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

W myśl ust. 2 art. 184 ustawy emerytura, o której mowa w art. 184 ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że przepis ten ma charakter przejściowy, bowiem zawarty został w rozdziale 2 działu X ustawy zawierającym przepisy intertemporalne. Dotyczy on wyłącznie tych ubezpieczonych, którzy w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych już legitymowali się wymaganym okresem składkowym i nieskładkowym - a w tym wymaganym okresem pracy w warunkach szczególnych, lecz nie osiągnęli wieku emerytalnego.

Sąd meriti podkreślił, że w przypadku ubezpieczonego L. S. (urodzonego (...)) niesporne jest, że osiągnął on wiek emerytalny 60 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego oraz że udowodniony przez niego okres składkowy i nieskładkowy na dzień 1 stycznia 1999 r. wynosi co najmniej 25 lat. Organ rentowy uznał, że ubezpieczony nie posiada wymaganego okresu w pracy szczególnych warunkach - uznany okres takiej pracy wynosi 5 lat i 11 dni.

Sąd Okręgowy podniósł, że istota sporu sprowadzała się zatem do ustalenia, czy ubezpieczony spełnia kolejny warunek niezbędny do nabycia prawa do emerytury określonej w art.184 ustawy emerytalnej tj. czy posiada wymagany okres pracy w szczególnych warunkach., ponieważ ubezpieczony w odwołaniu domagał się uwzględnienia jako okresów

zatrudnienia w szczególnych warunkach okresów pracy od 20.10.1975 do 10.02.1978 r. i od 30.03.1978 r. do 04.07.1986 r.

Analizując zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd pierwszej instancji uznał, że ubezpieczony nie wykazał przed Sądem, że w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS tj. 1 stycznia 1999r. posiadał okres zatrudnienia w szczególnych warunkach wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym 65 lat - dla mężczyzn. Dotychczasowymi przepisami były bowiem przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8 poz.43 ze zm.), które w § 4 ust.1 stanowiły, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W ocenie Sądu meriti, poza sporem pozostaje fakt, iż w okresie od 30.03.1978 r. do 04.07.1986 r. ubezpieczony był członkiem (...) w R., w której wykonywał prace traktorzysty (L. S. przyznał to na rozprawie w dniu 18.11.2015 r.). Zgodnie zaś z przepisami ustawy z dnia 17.02.1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz.U. nr 12 poz.61 ze zm.) przedmiotem gospodarczej działalności rolniczej spółdzielni produkcyjnej było prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego w oparciu o osobistą pracę członków, a zdolny do pracy członek spółdzielni miał prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w zakresie ustalonym przez statut (art.95 § 1 i art. 113 ustawy).

Sąd Okręgowy wskazał, że w wyroku z dnia 22.12.1972 r. IICR 543/72 (OSNC 1973/9/163) Sąd Najwyższy stwierdził, iż art. 113 ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz.U. nr 12 poz.61) statuuje swoisty stosunek prawny, odmienny zarówno od pracowniczego jak i spółdzielczego stosunku pracy, mianowicie stosunek wynikający z prawa i obowiązku członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej wykonywania pracy w tej spółdzielni w zakresie ustalonym przez statut lub uchwałę walnego zgromadzenia. Do tego stosunku prawnego przepisy o spółdzielczym stosunku pracy nie mają zastosowania, stosują się natomiast do niego – jeżeli nic innego nie wynika z przepisów ustawy o spółdzielniach i ich związkach lub statutu spółdzielni – przepisy kodeksu cywilnego. W wyroku z dnia 21.01.2005 r., I UK 142/04 (OSNP 2005/17/272) Sąd Najwyższy stwierdził zaś, że praca w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie daje prawa do przejścia na emeryturę w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 32 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych a przedstawione w art. 32 ustawy ograniczenie prawa do wcześniejszej emerytury jedynie do wypadków świadczenia pracy w charakterze pracownika nie jest niezgodne z konstytucyjną zasadą równego traktowania (art.32 Konstytucji RP).

Sąd pierwszej instancji przywołał również wyrok Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2009 r. (I UK 186/09, OSNP 2011/13-14/189), w którym stwierdzono, że przyjęcie pracownika w poczet członków rolniczej spółdzielni produkcyjnej powoduje dorozumiane rozwiązanie dotychczasowego stosunku pracy za porozumieniem stron; członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może pozostawać z tą spółdzielnią w pracowniczym stosunku zatrudnienia oraz, że okres wykonywania pracy w charakterze członka spółdzielni nie może zostać zaliczony do okresu, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy wskazał, że w przypadku nawiązania z pracownikiem spółdzielni produkcyjnej stosunku członkostwa dochodzi do dorozumianego rozwiązania stosunku pracy za porozumieniem stron. Członek tej spółdzielni nie może pozostawać z nią w pracowniczym stosunku zatrudnienia. W rezultacie okres wykonywania pracy w charakterze członka nie może zostać zaliczony do stażu pracowniczego, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury.

Sąd meriti powołał również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2012 r. I UK 384/11 (LEX nr 1212661), w którym stwierdzono, że okres zatrudnienia w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie jest zaliczany do pracy

w szczególnych warunkach wymaganych do uzyskania wcześniejszej emerytury. Jej członek nie jest bowiem pracownikiem, a tylko on ma prawo do takiego świadczenia.

Sąd Okręgowy uznał zatem, że skoro ubezpieczony w okresie od 30.03.1978 r. do 04.07.1986 r. nie miał statusu pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach i wykonywane przez niego prace nie mogą być uwzględnione jako prace w szczególnych warunkach wymienione w stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. wykazie A w dziale VIII poz.3 (prace kierowców ciągników) – to okoliczność ta wpływa na prawo ubezpieczonego do emerytury, bowiem nie udowodnił on przed Sądem wymaganego do nabycia tego prawa okresu pracy w szczególnych warunkach. Okres od 20.10.1975 r. do 10.02.1978 r. nie jest wystarczający aby uzupełnić staż pracy ubezpieczonego w szczególnych warunkach do wymaganych 15 lat.

Z tych motywów Sąd pierwszej instancji uznał, że zaskarżona decyzja odpowiada prawu, dlatego też działając na podstawie art.477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

Z powyższym rozstrzygnięciem nie zgodził się ubezpieczony zaskarżając go w całości i wnosząc o ponowne rozpatrzenie sprawy.

W uzasadnieniu wskazał, że zarówno ZUS, jak i Sąd Okręgowy nie wzięły pod uwagę warunków w jakich praca traktorzysty była wykonywana a jedynie fakt posiadania członkostwa w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej. Nie zaprzeczył przy tym członkostwu w Spółdzielni i jednocześnie szczegółowo opisał rodzaje prac i obowiązków wykonywanych przez traktorzystę. Nie zgodził się z wykładnią przepisów dokonaną przez Sąd Okręgowy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się nieuzasadniona.

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny, a swe ustalenia oparł na należycie zgromadzonym materiale dowodowym, którego ocena nie wykraczała poza granice wskazane w art. 233 § 1 k.p.c. Sąd pierwszej instancji wywiódł prawidłowe wnioski z poprawnie dokonanej analizy dowodów stanowiących podstawę rozstrzygnięcia. Stąd też Sąd Apelacyjny ustalenia tego Sądu w całości uznał i przyjął jako własne.

Sąd odwoławczy nie stwierdził przy tym naruszenia przez Sąd pierwszej instancji prawa materialnego, w związku z czym poparł rozważania tego Sądu również w zakresie przyjętych przez niego podstaw prawnych orzeczenia.

Swoje uprawnienie do emerytury wnioskodawca wywodził z przepisu art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 j.t.), zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 65 lat dla mężczyzn oraz okres składkowy w ilości co najmniej 25 lat. Dalsze kwestie związane z wiekiem emerytalnym, rodzajem prac lub stanowisk oraz warunkami nabycia prawa do emerytury ustala się na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43). Zgodnie z § 4 tego rozporządzenia "Pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla mężczyzn,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W sprawie bezspornym jest, że wnioskodawca spełnia przesłanki: dotyczące wieku, ogólnego stażu ubezpieczenia emerytalnego i nieprzystąpienia do OFE. Natomiast sporna kwestia sprowadzała się do ustalenia, czy wnioskodawca

spełnia warunek 15 lat pracy w szczególnych warunkach, w szczególności, czy okres pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej podlega uwzględnieniu do okresów pracy w warunkach szczególnych.

Jeżeli chodzi o zatrudnienie wnioskodawcy w charakterze traktorzysty to Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, iż zgromadzony w sprawie materiał dowodowy potwierdził, że w spornym okresie wnioskodawca wykonywał obowiązki traktorzysty nie na podstawie umowy o pracę, a wyłącznie w oparciu o stosunek członkostwa. Nie ma zatem podstaw prawnych do zaliczenia tego okresu, jako okresu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Apelacyjny zgadza się z poglądem Sądu Okręgowego, popartym zresztą orzecznictwem Sądu Najwyższego, że okres wykonywania pracy w charakterze członka spółdzielni nie może zostać zaliczony do okresu, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury w związku z pracą w szczególnych warunkach (wyrok z dnia 18 stycznia 2005 r. II UK 136/04 LEX nr 602703; wyrok z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09 OSNP 2011/13-14/189; wyrok z dnia 25 kwietnia 2012 r., I UK 384/11, LEX nr 1212661). Należy podkreślić, że pomiędzy pracą w ramach stosunku pracy a pracą w ramach członkostwa w spółdzielni zachodzą znaczne różnice. Przy czym nie chodzi tyle o różnice niejako "fizyczne" (w rozumieniu rodzaju, ilości, sposobu wykonywania pracy), ale formalnoprawne, a ten punkt widzenia jest rozstrzygający. Zachodzi bowiem zasadnicza różnica między pracą wykonywaną w ramach stosunku pracy a pracą świadczoną w ramach stosunku członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej. W tym drugim wypadku prawo i obowiązek świadczenia pracy wynika ze stosunku członkostwa w spółdzielni, z którym wiąże się między innymi prawo udziału w jej zarządzaniu poprzez jej organy i inne rozwiązania instytucjonalne właściwe ruchowi spółdzielczemu, co ma określony wpływ na sposób organizacji pracy i podporządkowanie w procesie jej świadczenia. Przy czym członek spółdzielni nie może pozostawać z nią w pracowniczym stosunku zatrudnienia. W rezultacie okres wykonywania pracy w charakterze członka nie może zostać zaliczony do stażu pracowniczego, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury.

Ponadto wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r. (I UK 142/04) potwierdza, że praca w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie daje prawa do przejścia na emeryturę w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach, o których mowa w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Prawa i obowiązki członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych są bowiem uregulowane w odmienny sposób od praw i obowiązków pracowniczych. Aktem regulującym wykonywanie pracy przez członków spółdzielni była w spornym okresie ustawa z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. z dnia 4 marca 1961 r.), która obowiązywała do 1 stycznia 1983 r. i ustawa z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (j.t. Dz. U. z 2003.188.1848 z zm.), która obowiązuje od 1 stycznia 1983 r. Art. 113 ustawy z 1961 r. stanowił, że zdolny do pracy członek spółdzielni produkcyjnej ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w zakresie ustalonym przez statut lub uchwałę walnego zgromadzenia. Przepis ten zatem statuuje swoisty stosunek prawny, odmienny zarówno od pracowniczego, jak i od spółdzielczego stosunku pracy, mianowicie stosunek wynikający z prawa i obowiązku członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej wykonywania pracy w tej spółdzielni w zakresie ustalonym przez statut lub uchwałę walnego zgromadzenia. Do tego stosunku prawnego przepisy o stosunku pracy nie mają zastosowania. Wykładnia powyższego przepisu nie nasuwa wątpliwości, że członek spółdzielni nie mógł być zatrudniony w spółdzielni na podstawie umowy o pracę.

Także obowiązujący od 1 stycznia 1983 r. art. 155 § 1 prawa spółdzielczego stanowi, że zdolny do pracy członek spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni. Z tego przepisu również jasno wynika, że członkowie spółdzielni produkcyjnej mogą świadczyć pracę na rzecz spółdzielni wyłącznie w oparciu o stosunek członkostwa. Umowa o pracę lub umowy cywilnoprawne mogą zaś być zawierane jedynie z osobami, które nie są członkami rolniczej spółdzielni produkcyjnej. Tak więc członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może świadczyć pracy na podstawie umowy o pracę. Co prawda niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka spółdzielni mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego, to w sensie formalnoprawnym występują tu zasadnicze różnice i to one mają znaczenie. Nie jest natomiast tu tak istotne, że sama praca była świadczona w sposób podobny do pracy zwykłych pracowników.

W stanie faktycznym ustalonym w niniejszej sprawie w pełni zasadnym jest przyjęcie, że wnioskodawca świadczył swą pracę w związku i z powodu członkostwa w Spółdzielni. Jak już wspomniano niewątpliwie był jej członkiem i właśnie w tym charakterze wykonywał swą pracę. Natomiast brak jest podstaw do twierdzenia, że pomimo, iż był członkiem spółdzielni, w rzeczywistości był zatrudniony w ramach stosunku pracy, bo to było na mocy obowiązujących w spornym okresie przepisów spółdzielczych wyłączone.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 oddalił apelację jako bezzasadną.

SSA Barbara Białecka SSA Urszula Iwanowska SSO (del.) Gabriela Horodnicka-

Stelmaszczuk